

Sporen van adel

Verhalenbankjesroute: Het Westen

De Heuven of Hoven is het gebied ten westen van het centrum van Terborg. De Heuven is afgeleid van het woord hof (een verwijzing naar burcht). Een naam die ook wel is gebruikt is 'den Netel Bergh'. Het gebied ligt ingeklemd tussen Etten, Gaanderen en Doetinchem. Het eerste kasteel van de Heren van Wisch lag in de Heuven. De slotheuvel is een verhoging in een weiland aan de Oude IJsselweg/Slingerparallel in Terborg tussen Etten en Doetinchem. Op deze slotheuvel stond het Kasteel de Heuven, het eerste kasteel van de Heren van Wisch.

Onder wat men in de volksmond 'de heuvel' noemt liggen de restanten van het eerste kasteel Wisch. Aan de vorm van de heuvel is nog enigszins te zien waar vroeger de gracht liep. Het kasteel -waarschijnlijk gebouwd in 12e eeuw- had de vorm van een mottekasteel. Eenvoudig van opzet: een stenen woontoren op een heuvel met rondom een houten omheining, die geheel was omgeven door een natte of droge gracht.

We kunnen aannemen dat het kasteel op de Heuven ooit in een - voor vijanden - ontoegankelijk drassig gebied gelegen heeft. Uit een oorkonde uit 1285 blijkt dat het kasteel werd bewoond door Steven en Johan van Wisch. Van hieruit werd omstreeks 1300, aan de andere oever van de Oude IJssel, het huidige kasteel Wisch gesticht. Daar ontstond later Terborg. In de 13de en 14de eeuw nam de macht van de heren van Wisch flink toe. Dankzij een gunstig huwelijk waarbij via de bruid belangrijke bezittingen aan Wisch toekwamen. Zo kreeg de familie van Wisch de rechten op de kerk van Etten en de bestuurlijke macht over Varsseveld en Silvolde.

De in 1811 gevormde gemeente Wisch strekte zich uit over het machtsgebied van de vroegere heren van Wisch. Omstreeks 1300 bouwden de heren van Wisch een nieuwe burcht, het huidige kasteel Wisch. Kort daarop bouwden zij pal naast dit kasteel nog een burcht. De twee kasteeltjes werden bewoond door twee takken van de familie die beiden het gebied Wisch bestuurden. Het tweehurig bestuur leidde later tot grote problemen. In 1382 werd Terborg, dat inmiddels uitgegroeid was tot een echte nederzetting, kerkelijk afgescheiden van Etten. Dit gebeurde omdat het hoge water in de Oude IJssel de kerkgang vanuit Terborg naar Etten ernstig belemmerde. In 1411 verleenden de heren van Wisch aan de inwoners bij de burcht, het huidige Terborg, stadsrechten. In 1486 was één van de twee Wissche familietakken uit geldnood gedwongen om het kasteel bij Terborg te verkopen. Dit zinde de andere Wissche tak maar matig omdat de koper, de rivaliserende grootmacht heer Oswald van den Bergh was. De heer van Bergh werd niet alleen eigenaar van één van de twee Terborgse kastelen maar ook mede-eigenaar van alle bestuurlijke rechten die Wisch uitoefende. De familie Van Wisch hoorde in het Gelderse gebied tot de hoge adel, de zogeheten Bannerheren. Het volgende rijmpje illustreert ze:

Bergh de rijxte
Bronkhorst de adelijxte
Baer de oudste
Wisch de stoutste

Waarbij we stoutste als de strijdvaardigste moeten lezen. De heren grepen aan het eind van de vijftiende en het begin van de zestiende eeuw nogal eens naar de wapens. De bisschop van

Utrecht en zijn bondgenoten moesten het ontgelden, daarna werden de wapenen opgenomen tegen de graaf van Bergh. Bijna altijd ging het om geld dat Wisch meende tegoed te hebben. Plundering was het middel, zodat zij weldra als roofridders bekend stonden.

De stoutste heer van Wisch was toch wel Joachim. In de geschiedenis liet hij het beeld na van een woesteling die niet tot bedaren te brengen was. Behalve het Wischsse huis bij Terborg bezat hij ook de burcht op de Heuven. Hij begon in 1528 om geld een oorlog met zijn buurman Oswald van den Bergh. De Berghse toren werd daarbij verwoest. Vervolgens hield hij in Terborg verschrikkelijk huis toen hij er een samenzwering tegen hem ontdekte.

In 1531 stuurde de hertog van Gelre zijn veldheer Maarten van Rossum naar Terborg om Joachim tot de orde te roepen. Bij de gelegenheid werd het slot op de Heuven waarschijnlijk ook aangevallen. Joachim ontkwam en vluchtte naar het buitenland. Hij bood zijn diensten aan bij de Duitse keizer in zijn oorlog tegen Frankrijk. In 1538 kwam Joachim plotseling terug met een leger van 2500 man. Hij trok daarmee verwoestend door het land van Bergh. Kastelen, kerken, dorpen werden geplunderd en platgebrand. Opnieuw greep de hertog van Gelre in. Samen met de graaf van Bergh lukte het om Joachim te verjagen. Met het overlijden van Joachim, in 1541, keerde de rust weer. Joachim stierf in een Zutphens huis, genaamd 'den Rooden Tooren' aan een beroerte. De eigenaar was als de dood voor wraakacties van aanhangers van Joachim en liet een arts de doodsooraak vaststellen. Door de dood van de kinderloze Joachim stierf het huis van Wisch in mannelijke lijn uit. Joachim werd bij zijn voorouders in het klooster Bethlehem begraven. Dit in 1572 verwoeste klooster in Gaanderen waar tegenwoordig een siervijverspecialist gevestigd is, stond hemelsbreed gezien niet ver van het slot op 'De Heuven'. De beide kastelen bij Terborg werden in de zeventiende eeuw aaneengebouwd waardoor het kasteel zijn huidige langgerekte vorm kreeg.

Bron: Sporen van Adel, Gemeente Oude IJsselsteek, Monumentengids 2008